

Двухсторонні договори, в свою череду, отличались друг от друга. Это отличие касалось равноценности обязанностей для сторон. Так, по договору купли-продажи обязанности продавца передать вещь соответствовала обязанность покупателя уплатить покупную цену. Эти обязанности равнозначны. Такие договоры, где имели место равнозначные, встречные обязанности, назывались синаллагматическими. В других договорах основной обязанности одной из сторон соответствовала второстепенная обязанность другой стороны (второстепенная в том смысле, что она могла возникнуть не всегда).

Список использованной литературы

1. Иеринг Р. Дух римского права на различных ступенях его развития. [Текст] Ч.1 / Р. Иеринг. – М.: Книга по требованию, 2011. – 329 с.
2. Хвостов В. М. История римского права [Текст] / В. М. Хвостов. – 7-е изд. – М.: Моск. науч. изд-во, 1919. – 482 с.
3. Бартошек М. Римское право: (Понятия, термины, определения) [Текст] / М. Бартошек: Пер. с чешск. – М.: Юрид. лит., 1989. – 448 с.
4. Кудряшов И. В. Римское право [Текст]: конспект лекций / И. В. Кудряшов. – М.: А-Приор, 2011. – 128 с.

М. Г. Чернобай

студ. III курсу

спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: ст. викл. Є. М. Корнеева

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТУРОПЕРАТОРА ЗА ДОГОВОРИ ПРО НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Правове регулювання відповідальності туроператора за договором про надання туристичних послуг здійснюється Цивільним кодексом України (далі – ЦК України). Правові наслідки порушення зобов'язання визначено в ст. 611 загально [1]; профільним законом про регулювання туристичної діяльності та діяльності з надання туристичних послуг – Законом України «Про туризм», Господарським кодексом України у сфері регулювання взаємовідносин туроператора та турагента на підставі агентського договору (комерційне посередництво), де, зокрема, в ст. 296 передбачено підстави виникнення агентських відносин [2]; Законом України «Про захист прав споживачів» в частині правового регулювання споживання різного роду послуг, зокрема, туристичних та право споживача відмовитись від продукту неналежної якості [3, ст. 10]; а також іншими нормативно-правовими актами щодо окремих аспектів туристичної діяльності в Україні.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про туризм» туроператор несе перед туристом відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов договору на туристичне обслуговування, крім окремо встановлених законом випадків. До прикладу – невиконання або неналежне виконання умов договору на туристичне обслуговування сталося з вини туриста [4].

За змістом ст. 611 ЦК України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема: припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; відшкодування збитків та моральної шкоди. Тобто, враховуючи, що договором про надання туристичних послуг, туроператор бере на себе зобов'язання забезпечити надання туристу туристичного продукту на умовах, визначених договором, а турист зобов'язується оплатити цей продукт, який має відповідати всім погодженим сторонами вимогам, відповідальність за ст. 611 ЦК України настає у випадку не дотримання умов щодо погодженої якості туристичного продукту.

Організація туристичної діяльності, як і господарювання у всіх сферах підприємництва, базується виключно на договірних взаємовідносинах. Це підтверджує незаперечну істину, що саме договори є визначальною і по суті єдиною правовою формою партнерських взаємин [5, с. 163-164].

Необхідно зазначити, що договір про надання туристичних послуг може укладатися як безпосередньо туристом (споживачем) та туроператором, так і турагентом від імені туроператора з туристом (споживачем) за умови попереднього укладення агентського договору. При цьому, відповідальність, за наявності вини саме в діях турагента, несе туроператор, а не турагент. Так, договір про надання туристичних послуг укладає турагент від імені, за рахунок та під контролем туроператора на підставі агентського договору. Виходячи з норм Закону України «Про туризм» укладення договору про надання туристичних послуг турагентом від свого імені неможливе, оскільки останній не вправі займатись туроператорською діяльністю [4, ст. 14].

Права і обов'язки, відповідальність сторін та інші умови договору між туроператором і турагентом визначаються відповідно до загальних положень про агентський договір, якщо інше не передбачено договором, укладеним між ними, а також цим Законом [4, ст. 20].

Як вважає Р.І. Яворський, при вирішенні питання про застосування відповідальності туроператора в судовому порядку, судам слід з'ясувати причини неналежного надання туристичної послуги. Якщо причиною неналежного надання послуги стала недостовірна інформація, надана турагентом, то відповідальність повинен нести не туроператор, а особа, на яку було покладено такий обов'язок, – турагент [6, с. 15]. Така позиція Р.І. Яворського узгоджується із принципом справедливості при вирішенні справи в порядку цивільного процесуального законодавства України, проте, як вбачається із судової практики, суд, при вирішенні спорів, пов'язаних із невиконанням чи неналежним виконанням договорів про надання послуг, стягує збитки з туроператора, що, відповідає положенням Закону України «Про туризм» та ЦК України. Так, у випадку спору про відшкодування збитків у зв'язку з невиконанням або не належним виконанням умов договору про надання туристичних послуг позов пред'являється до відповідача – туроператора, турагент бере участь у справі як третя особа.

До прикладу – справа № 752/11640/15-ц за позовом фізичної особи до туроператора, де третьою особою є турагент [7]. При розгляді справи № 752/11640/15-ц, незважаючи на те, що представник туроператора заперечував проти позовних вимог у зв'язку із тим, що турагент не виконав умови агентського договору, що призвело до невиконання умов договору про надання туристичних послуг, судом було задоволено позовні вимоги та стягнуто суми збитків з туроператора, оскільки, згідно умов договору про надання туристичних послуг, відповідальним за ці послуги є саме туроператор та грошові кошти за послуги були перераховані на рахунок туроператора і є власністю туроператора. Необхідно звернути увагу, що по справі № 752/11640/15-ц з рішенням суду першої інстанції погодився суд апеляційної інстанції [8]. В даному випадку, наступна відповідальність з відшкодування збитків турагентом туроператору в порядку регресу настає при вирішенні спору в судовому порядку, де позивачем вже виступає туроператор, а відповідачем – турагент. При цьому, предмет спору є зовсім іншим (невиконання агентського договору), і, за загальним правилом, цей спір вирішуватиметься в порядку господарського судочинства.

Необхідно також зазначити, що при зверненні до суду за захистом порушеного неналежним виконанням або невиконанням умов договору про надання туристичних послуг, в позовній заяві позивача (туриста) до туроператора може поєднуватися кілька ви-

мог як майнового, так і не майнового характеру. До прикладу, може бути пред'явлено позовну заяву про визнання недійсним договору про надання туристичних послуг (або окремих положень такого) та відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Таким чином, як вбачається із судової практики при вирішенні спорів, що виникають із договорів про надання послуг, туроператор несе відповідальність за дії чи бездіяльність третіх осіб, безпосередніх надавачів послуг. [6, с. 15]. В цьому і полягає актуальність подальших досліджень тристоронніх відносин цивільно-правової відповідальності між туроператором, турагентом і туристом (споживачем) задля узгодження із принципом справедливості та наявності вини суб'єкта як однієї з умов застосування до такого відповідальності.

Окремо необхідно зазначити, що відповідальність туроператора за договором про надання туристичних послуг врегульовано Законом України «Про захист прав споживачів» в ст. 10 якого передбачено право споживача (в даному випадку – споживача туристичного продукту) відмовитися від договору про виконання робіт (надання послуг) і вимагати відшкодування збитків, якщо виконавець своєчасно не приступив до виконання зобов'язань за договором або виконує роботу так повільно, що закінчити її у визначений строк стає неможливим [3].

Отже, відповідальність туроператора за договором про надання туристичних послуг є цивільно-правовою, і полягає у відшкодуванні матеріальної та моральної шкоди, зокрема, на підставі ст. 203, 215 ЦК України, тягне за собою так чи інакше правовий наслідок – обов'язок повернути іншій стороні все отримане за договором, а також можливого відшкодування відсотків за користування чужими коштами (3 % річних якщо інше не передбачено договором) при заявленні про це позовної вимоги. Крім того, відповідальність туроператора зумовлена не лише неналежною поведінкою такого, але й турагента, який укладає договір про надання туристичних послуг від імені туроператора і за його рахунок. При цьому, подальші відносини з відшкодування збитків турагентом туроператору розвиваються в рамках врегульованих нормами цивільного права регресних правових відносин.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
2. Господарський кодекс України [Текст]: Закон України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

3. Про захист прав споживачів [Текст]: Закон України 12.05.1991 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
4. Про туризм [Текст]: Закон України від 15.09.1995 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.
5. Гостюк В. І. Договірне регулювання відносин у сфері надання туристичних послуг [Текст] / В. І. Гостюк // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1. – С.163-168.
6. Яворський Р.І. Договір про надання туристичних послуг [Текст]: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Яворський Р.І.; НАН України, Ін-т держави і права ім.В.М. Корецького. – К., 2015. – 19 с.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56498625>. – Назва з екрана.
8. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58130886>. – Назва з екрана.

Ю. О. Шолудько

студ. III курсу

спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: ст. викл. В. А. Завертнєва-Ярошенко

СПІВІДНОШЕННЯ МАЙНОВИХ І НЕМАЙНОВИХ БЛАГ ЯК ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Відомо, що поняття об'єкта цивільного права є одним з найбільш дискусійних у юридичній літературі. Велика кількість теоретичних уявлень про нього важко узгоджуються між собою та ускладнюють не тільки розкриття змісту цього поняття, а й визначення специфіки механізму правового регулювання відносин, що виникають стосовно тих чи інших благ. Адже, як зазначають окремі вчені, механізм правового регулювання цивільних відносин перебуває у прямій залежності від характеристики, властивостей об'єктів цивільного права

З огляду на це будь-які теоретичні дослідження природи, властивостей тих чи інших об'єктів цивільного права, визначення їх місця у системі об'єктів цивільного права є актуальними.

Попри те, що в теорії цивільного права об'єктам майнових та особистих немайнових правовідносин неодноразово приділялась увага, аналіз сучасних досліджень вказує на необхідність деяких уточнень щодо їх місця у системі об'єктів цивільного права. Це дозволить, шляхом підведення їх під найближчий рід та виокремлення видових відмінностей, установити сутність цих благ та їх істотні ознаки.